

Factors Affecting Lifelong Learning in Educational Environments (Systematic Review)

Sorayya Rodi Aliabadi*
Mohammad Akbari**
Mohsen Ayati***

Introduction

The world is constantly changing, and to keep up with these changes, one must be a lifelong learner and have a natural desire to learn in order to adapt to change and enrich skills. The aim of this study was to investigate the factors affecting lifelong learning.

Methods

The method of this study using the systematic review method. To achieve the purpose of the study, a regular and extensive review of the research background was conducted. For this purpose, databases of SID, Magiran, Noormags, Eric, Sage, Science Direct & scholar google were searched. After removing the articles disproportionate to the purpose of the research, a complete review was performed on the remaining 27 articles.

Results

Finally, it was revealed that of regular review of research background led to the extraction of 4 general factors. Findings showed that individual, educational, socio-cultural and family factors are involved in lifelong learning. Individual factor including personality factors and mental agency; The educational factor includes factors related to the teacher, factors related to teaching and curriculum, and factors related to educational tools and

* Phd Student Curriculum study, Faculty of Education, University of Birjand, Birjand, Iran.
Corresponding Author: S_rodialiabadi@birjand.ac.ir

** Associate Professor, Department of Educational Sciences, Curriculum Planning, University of Birjand, Birjand, Iran.

*** Associate Professor, Department of Educational Sciences, Curriculum Planning, University of Birjand, Birjand, Iran.

facilities; The socio-cultural factor also included community relations, integrated team-based learning, and culture structures, and family factors including the relationship between the family and the university and the parent-teacher association. According to the extracted articles, among the many factors involved in lifelong learning, the individual factor and the educational factor are the most abundant. The socio-cultural factor is also the third factor that has the most frequency. Family factors are next, which are effective in lifelong learning. The findings of this study can provide appropriate solutions for education authorities.

Based on the results of this study, the effects of the individual, education, family, culture and society on lifelong learning awareness are reflected in the individual's motivation and learning goal, which directly affects the effectiveness of learning. As a result, there will be a guide to the general habit of lifelong learning. Therefore, lifelong learning policy, in addition to a high-level strategy, should create a positive conscious environment with sufficient learning materials and social conditions to stimulate self-learning initiative and strengthen self-directed learning motivations. The findings of this research can provide appropriate solutions to the guardians of education.

Keywords: Lifelong learning, Systematic review, Education

Author Contributions: In the present study, Mohammad Akbari, as a supervisor, was responsible for supervising and strategizing the overall research process and compiling and finalizing the corrections of the article. In developing the research plan, Sorayya Ruodi Aliabadi has been in charge of the process of gathering, analyzing and interpreting the findings and writing the text of the article, and in general, drawing conclusions from the findings and expanding and interpreting them jointly and with the discussion and exchange of opinions of all colleagues and with the accompaniment of the Mohsen Ayati was done as consultant professor Conflict of interest: The authors acknowledge that there is no conflict of interest in this article.

Funding: The current research did not receive financial support from any institution and institution, and all expenses during the research implementation process were borne by the researchers.

Acknowledgments: The present research would not have been possible without the cooperation of the participants; we hereby acknowledge and thank all the participants..

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۴/۱۳
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۱۰/۱۰

مجله‌ی علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز
پاییز و زمستان ۱۴۰۲، دوره‌ی ششم، سال ۳۰
شماره‌ی ۲، صص: ۲۳۵-۲۶۰

مقاله پژوهشی

عوامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر در محیط‌های آموزشی (مرور نظام‌مند)

ثریا رودی علی‌آبادی*

محمد اکبری**

محسن آیتی***

چکیده

جهان همواره در حال تغییر است و برای هماهنگی با این تغییرات باید یادگیرنده مادام‌العمر بود و تمایل طبیعی برای یادگیری به‌منظور تطبیق با تغییرات و غنی‌سازی مهارت‌ها داشت. یادگیری مادام‌العمر با عوامل بسیاری مرتبط است. هدف این مطالعه بررسی عوامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر در محیط‌های آموزشی است. روش پژوهش حاضر، مرور نظام‌مند یکپارچه و روش تحلیل یافته‌ها، تحلیل محتوا کیفی و مبتنی بر تحلیل استنتاجی بود. برای دستیابی به هدف مطالعه، مرور منظم و گسترده پیشینه پژوهشی انجام شد. بدین منظور پایگاه‌های اطلاعاتی Noormags, Magiran, SID, Science Direct, Sage, Eric و Google Scholar جستجو شد. پس از خارج کردن مقالات نامتناسب باهدف پژوهش، مرور کامل روی ۲۷ مقاله باقیمانده انجام شد. در مرحله بعد داده‌های گردآوری شده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج حاصل از مرور منظم پیشینه پژوهشی به استخراج ۴ عامل کلی منجر شد. یافته‌ها نشان داد عاملیت فردی، آموزشی، محیطی-فرهنگی و خانوادگی در یادگیری مادام‌العمر نقش دارند. یافته‌های این پژوهش می‌تواند راهکارهای مناسبی پیش روی متولیان تعلیم و تربیت قرار دهد.

واژه‌های کلیدی: یادگیری مادام‌العمر، محیط‌های آموزشی، تعلیم و تربیت

* دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران (نویسنده مسئول)

S_rodialiabadi@birjand.ac.ir

** دانشیار گروه علوم تربیتی، برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران

*** دانشیار گروه علوم تربیتی، برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران

مقدمه

امروزه مهم‌ترین دغدغه‌های نظام آموزش و پرورش یک کشور ایجاد بستری مناسب جهت رشد و تعالی سرمایه‌های فکری در جامعه اطلاعاتی است (Sarchehani et al., 2014). ما اکنون در عصری جدید زندگی می‌کنیم که در آن خواسته‌ها بسیار پیچیده، متنوع و به سرعت در حال تغییر هستند به طوری که تنها راهی که می‌توانیم با این تغییرات مطابقت پیدا کنیم، متعهد شدن به فرایند یادگیری فردی، جمعی و جهانی است (Aspin et al., 2011). ضرورت آموزشی جدید این است که افراد را قادر سازد تا در طول زندگی یادگیری خود را در زمینه‌های مختلف مدیریت کنند (Sharpley, 2000) و برای آن‌که همه گروه‌های اجتماعی قادر باشند به طور مؤثر در جامعه مشارکت داشت باشند باید یادگیرنده مادام‌العمر باشند.

یادگیری مادام‌العمر مفهومی است که در قرن ۲۱ اهمیت بالایی دارد. اما قبل از پرداختن به مفهوم یادگیری مادام‌العمر بهتر است تمایز آموزش مادام‌العمر و یادگیری مادام‌العمر روشن شود. آموزش مادام‌العمر و یادگیری مادام‌العمر دو مفهوم متمایز هستند، با وجود این برخی از مفسران اغلب آن‌ها را مترادف می‌دانند. آموزش مادام‌العمر و یادگیری مادام‌العمر فعالیت‌های درهم آمیخته‌ای است که به طور متفاوتی توجه علمی، سیاسی و عملی را در طول زمان و مکان جلب کرده است (Webb et al., 2019). از نظر Knapper (2001) نیز آموزش مادام‌العمر و یادگیری مادام‌العمر مترادف هم نیستند. یادگیری مادام‌العمر بر اهمیت مسئولیت‌پذیری افراد از یادگیری خود تأکید می‌کند، در حالی که آموزش مادام‌العمر فراهم کردن فضایی است که در آن مربیان می‌توانند به طور مؤثرتری این کار را انجام دهند. از نظر سرل یادگیری مادام‌العمر یک فرایند شخصی است. این کاری است که مردم انجام می‌دهند. برعکس، آموزش مادام‌العمر یک واقعیت نهادی است (Searle, 1995).

از نظر یونسکو یادگیری مادام‌العمر ریشه در ادغام یادگیری و زندگی دارد، و فعالیت‌های یادگیری را برای افراد در هر سنی در همه زمینه‌های زندگی (خانواده، مدرسه، جامعه، محل کار و غیره) و از طریق روش‌های مختلف (رسمی، نیمه‌رسمی و غیررسمی) پوشش می‌دهد، که در مجموع طیف وسیعی از نیازها و خواسته‌های یادگیری را برآورده می‌کنند (Valdés-Cotera, 2018)؛ Hojat et al. (2006) نیز یادگیری مادام‌العمر را از دیدگاه یک فرد تعریف کردند و تأکید می‌کنند انگیزه فرد برای یادگیری و توسعه مهارت‌های مرتبط، برای تأمین نیازهای یادگیری

خود در طول زندگی است.

مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر به دو دسته مهارت‌های شناختی و غیر شناختی تقسیم می‌شوند. مهارت‌های شناختی شامل: مهارت‌های جستجوگری، تفکر سطح بالاتر، کفایت در زبان مادری و خارجی، سواد ریاضی، علمی و فناوری است. و مهارت‌های غیر شناختی شامل: مهارت‌های ارتباطی، یادگیری خودمحور، خودارزیابی یادگیری، کارآفرینی، شایستگی‌های فردی و اجتماعی و فرهنگی است (Mohammadzadeh & Saidi, 2009). (McGarrah (2015). مهارت‌های ارتباط (خواندن، نوشتن، حساب کردن، گوش کردن)؛ مهارت‌های یادگیری (خود راهبری، خود انگیزشی و خود مدیریتی)؛ مهارت‌های جستجو در محیط‌های الکترونیکی و کتابخانه‌ها (دستیابی به اطلاعات مورد نیاز)، مهارت‌های مطالعه و استراتژی‌های یادگیری (تاکتیک‌های یادگیری و به خاطر سپاری موضوعات)؛ مهارت‌های فراشناختی (خودآگاهی، خودنظارتی، خودتنظیمی)؛ مهارت‌های تفکر سطح بالا (تفکر نقادانه، استدلال، پرسش، استفاده از فرایندهای علمی، تفکر درباره سیستم‌های پیچیده، تفکر کل‌نگر، تفکر انتزاعی، خلاقیت)؛ سبک‌های یادگیری (مشخصات شناختی، احساسی و رفتار روانی یادگیرنده و تعامل او با محیط یادگیری) را به‌عنوان مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر معرفی می‌کند.

یادگیری مادام‌العمر دارای مزایای بی‌شماری از فردی تا اجتماعی است. این موارد شامل فرصت‌های شغلی بیشتر و بهتر، افزایش مشارکت در جامعه و زندگی (Valdés-Cotera, 2018)؛ رضایت شخصی، یافتن معنا در زندگی، ایجاد کنجکاوی، ذهن باز، توسعه توانایی‌های طبیعی، تقویت مهارت‌های خواندن و گوش دادن و نوشتن می‌شود که افزایش این مهارت‌ها، خود منجر به تقویت توانایی ارتباط با دیگران می‌شود (Laal & Salamati, 2012). بدیهی است که تداوم یادگیری مستلزم داشتن دانش، مهارت و نگرش خاص به یادگیری است که بخشی از آن باید توسط مراکز آموزشی در اختیار دانش‌آموزان قرار گیرد. خدمات علمی و پژوهشی ارائه‌شده از سوی مراکز آموزشی و کتابخانه‌ها و منابع و ابزارهای مناسب عواملی هستند که موجب تقویت و توسعه یادگیری مادام‌العمر می‌شود (Mohammadi Mehr, et al., 2014) از نظر یونسکو آموزش کودکان مخصوصاً در اوایل دوران کودکی، ارائه آموزش رایگان و اجباری با کیفیت مطلوب به کودکان، اطمینان از دسترسی یکسان و عادلانه همه افراد به برنامه‌های آموزشی، حذف نابرابری جنسیتی در آموزش ابتدایی و متوسطه، بهبود کیفیت

آموزش به‌خصوص در سواد خواندن، نوشتن، حساب کردن و مهارت‌های زندگی از جمله راهکارهای توسعه یادگیری مادام‌العمر هستند (Steffens, 2015).

با توجه به اهمیت و ضرورت یادگیری در اسلام، یادگیری مادام‌العمر از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. سال‌های اولیه زندگی در ایجاد عادات و آمادگی برای یادگیری مادام‌العمر بسیار مهم است (Kendall, 2005). کسانی که مسئول سیاست‌های عمومی هستند باید الزامات یادگیری مادام‌العمر همه دانش‌آموزان، به‌ویژه کودکان را لحاظ کنند. بر این اساس یادگیری مادام‌العمر می‌تواند مجموعه‌ای از اصول راهنمایی برای مؤسسات آموزشی را ارائه کند. مراکز آموزشی باید علاوه بر فراهم کردن فرصت‌های یادگیری متنوع، درصدد پرورش یادگیرندگان مادام‌العمر باشد، بدین منظور باید تلاش کند تا دانش‌آموزان را به دانش، نگرش و مهارت‌هایی مجهز کند تا انگیزه و توانایی لازم را برای تداوم یادگیری را در آنان افزایش دهد و از این طریق افراد به یادگیرندگان مستقل و مادام‌العمر تبدیل شوند (Ayati et al., 2019). اما برای رسیدن به این مهم دارای چالش‌های متعددی است از جمله عدم شناسایی نیازهای واقعی دانشجو و جامعه و بازنگری برنامه درسی متناسب با تحول در این نیازها، پیش‌بینی نکردن امکان انعطاف در برنامه درسی، عدم پذیرش تغییر در فلسفه و مفاهیم زیربنایی آموزش در آموزش عالی، عدم بهره‌گیری از متخصصان حوزه برنامه درسی برای تدوین برنامه‌ها، استفاده نکردن از برنامه درسی دانشگاه‌های معتبر جهان متناسب با شرایط و نیازهای کشور، تمایل به تمرکزگرایی در تدوین برنامه‌های درسی، وجود برخی مشکلات در کمیته‌های برنامه‌ریزی درسی درون وزارتخانه و دانشگاه‌ها، عدم وجود ارتباط درونی میان برنامه درسی آموزش عالی و مقاطع قبل، شناسایی ناکافی نیازهای جامعه و دانشجو، نیافتن انگیزه و عشق به یادگیری در دانشجو، کمبود انعطاف و تنوع در محتوا، عدم تناسب روش‌های تدریس با هدف پرورش یادگیرنده، تشویق نشدن اعضای هیئت‌علمی به ارزشیابی از خود و یکدیگر (karimi et al., 2016). برای غلبه بر این چالش‌ها باید عوامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر شناسایی گردد به‌گونه‌ای که مراکز آموزشی بتوانند با توجه و تأکید بر این عوامل بتوانند صلاحیت‌های موردنیاز برای تقویت و تثبیت یادگیری مادام‌العمر را ارتقاء دهند.

با بررسی پیشینه پژوهش مشخص شد که یادگیری مادام‌العمر با عوامل بسیاری مرتبط است. نظر به اهمیت یادگیری مادام‌العمر، شناسایی عوامل تأثیرگذار بر آن می‌تواند متولیان تعلیم و

تربیت را در سیاست‌گذاری تحصیلی و تربیتی یادگیرندگان یاری دهد. در زمینه یادگیری مادام‌العمر تحقیقات زیادی صورت گرفته اما به‌صراحت می‌توان اذعان نمود که تاکنون پژوهشی با رویکرد مرور نظام‌مند به بررسی عوامل مؤثر بر یادگیری مادام‌العمر در محیط‌های آموزشی نپرداخته است به همین سبب در نوشتار حاضر به بررسی عوامل مؤثر بر یادگیری مادام‌العمر در محیط‌های آموزشی پرداخته می‌شود. لذا تحقیق حاضر در پی پاسخ به این سؤال اساسی است که عوامل مؤثر بر یادگیری مادام‌العمر در محیط‌های آموزشی کدام است؟

روش تحقیق

به‌منظور دستیابی به هدف مطالعه و درک جامع از آن، این مطالعه به‌صورت مرور نظام‌مند انجام گرفت. با توجه به هدف اصلی پژوهش، از این روش می‌توان به‌صورت نظام‌مند و علمی به کلیه عوامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر در محیط‌های آموزشی دست یافت. برای دستیابی به هدف مطالعه، مرور منظم و گسترده پیشینه پژوهشی انجام شد. روش پژوهش حاضر، مرور نظام‌مند یکپارچه^۱ است. در این روش تلاش می‌شود نتایج تحقیقات تجربی و غیرتجربی و کارهای نظری باهم ترکیب شود. از این روش برای مرور نظریه‌ها، شواهد یا تحلیل مباحث روش‌شناسی استفاده می‌شود. برای این منظور مطالعاتی که در راستای هدف پژوهشی بودند به زبان فارسی یا انگلیسی، به‌منظور یافتن مطالعات مرتبط در کنار مطالعه کتابخانه‌ای پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر پایگاه‌های اطلاعاتی Magiran، SID، Science Direct، Sage، Eric، Noormag و Scholar Google از سال ۲۰۰۰ تاکنون با استفاده از کلمات کلیدی علل و عوامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر و معادل لاتین آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت. تنها مطالعاتی بررسی شدند که در مجلات معتبر داخلی و یا خارجی چاپ شده و در جامعه دانش‌آموزان و دانشجویان بررسی شدند. از ۹۰ مقاله یافت شده بر اساس ملاک‌های ورود، ۲۷ مقاله بررسی نهایی شد و ۶۳ مقاله نیز به دلیل تکراری بودن و عناوین غیرمرتبط با اهداف پژوهش از مطالعه خارج شد. روش تحلیل یافته‌ها، تحلیل محتوا کیفی و مبتنی بر تحلیل - استنتاجی بود. در مرحله بعد داده‌های گردآوری شده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

از ۲۷ مقاله منتخب عوامل مؤثر بر یادگیری مادام‌العمر، استخراج و خلاصه‌ای از آن در جدول ۱ آمده است. در این جدول ضمن معرفی نویسنده و روش تحقیق (نمونه و ابزار) علل و عوامل مؤثر بر یادگیری مادام‌العمر بیان گردیده است.

عوامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر را بر اساس فاکتورهای به‌دست‌آمده در مقالات را می‌توان به‌صورت دقیق‌تری تقسیم کرد. در جدول ۲، به چهار دسته عاملیت فردی، آموزشی، اجتماعی- فرهنگی و خانوادگی اشاره شده است.

با توجه به مقالات استخراج شده، از میان عوامل متعدد دخیل در یادگیری مادام‌العمر، عاملیت فردی و عاملیت آموزشی، از بیشترین فراوانی برخوردار است. در تبیین این یافته که عاملیت فردی در یادگیری مادام‌العمر از بیشترین فراوانی برخوردار است می‌توان گفت که یادگیری مادام‌العمر واقعیت‌های شخصی را تشکیل می‌دهد: شامل آنچه افراد می‌دانند، می‌توانند انجام دهند و برای آن‌ها ارزش قائل هستند، فرایندهایی را که افراد آغاز می‌کنند، نهادینه می‌کنند و اهداف و جهت آن‌ها توسط افراد شکل می‌گیرد. (Billett, 2009) علاوه بر عاملیت فردی، عاملیت آموزشی نیز از فراوانی بالایی برخوردار است چرا که مؤسسات آموزشی نیز در ارتقای یادگیری افراد بسیار مؤثر باشند (Billett, 2010). عاملیت محیطی- فرهنگی نیز سومین عاملی است که بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است. در مرتبه بعد عاملیت خانوادگی قرار دارد که در یادگیری مادام‌العمر مؤثر است.

بر اساس علل متعدد گردآوری‌شده، لازم است این موارد را به‌صورت یکپارچه سازمان‌دهی کرد تا بتوان آن‌ها را مورد تفسیر و تحلیل قرار داد. بدین منظور، این عوامل در قالب عاملیت فردی، آموزشی، محیطی- فرهنگی و خانوادگی تفکیک شد. در عاملیت فردی، عوامل شخصیتی و عاملیت ذهنی آمده است، در عاملیت آموزشی، عوامل مرتبط با معلم، عوامل مرتبط با تدریس و برنامه درسی و عوامل مرتبط با ابزار و امکانات آموزشی آمده است و در عاملیت محیطی و فرهنگی نیز موضوع اجتماع مستقل از فرهنگ بیان شده است. سپس عاملیت خانوادگی مطرح شده است.

Table 1. The results of the study of effective factors in lifelong learnin

جدول ۱. نتایج بررسی مطالعات عوامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر

شماره Number	نام نویسنده Author Name	نمونه Sample	ابزار Scale	روش پژوهش Research Method	عوامل Factors
۱	Deakin Crick, Broadfoot, & Claxton (2004)	دانش‌آموزان	پرسشنامه	تحلیل عاملی	خودکارآمدی و تعهد، وابستگی و شکنندگی، خلاقیت، آگاهی استراتژیک، یادگیری به‌تنهایی، روابط جامعه، یادگیری با دیگران
۲	Rittilun, Iawthong, & Kanjanawasee (2018)	دانش‌آموزان متوسطه دوم	پرسشنامه	تحلیل عاملی	توانایی یادگیری، مدیریت یادگیری مؤثر، تبادل انگیزه و یادگیری
۳	Crick, & Yu (2008)	دانش‌آموزان	پرسشنامه	تحلیل عاملی	تغییر و یادگیری، کنجکاوی انتقادی، معنی‌سازی، خلاقیت، آگاهی استراتژیک، رابطه یادگیری، شکنندگی و وابستگی
۵	Hyett (2018)	دانش‌آموزان، معلمان و مدیران	مصاحبه، مشاهده	مطالعه موردی	روابط یادگیری شامل تعلق و همکاری و تاب‌آوری؛ گشودگی برای یادگیری شامل ذهنیت مطیع و وابستگی؛ عاملیت ذهنی شامل خلاقیت، کنجکاوی، تغییر و یادگیری جمعی
۶	Loes, Saichaie, Padgett, & Pascarella (2012)	دانشجویان	پرسشنامه و مصاحبه	ترکیبی	حمایت معلم و تدریس مؤثر (سازمان‌دهی معلم، وضوح، چالش کلاس درس و انتظارات اساتید، حمایت و بازخورد سریع)
۷	Lin (2015)	دانش‌آموزان	پرسشنامه	همبستگی	خلق و خوی فرد شامل ماندگاری، ریشمیک بودن، سازگاری، حواس‌پرتی، نزدیک شدن/کناره‌گیری و آستانه پاسخگویی
۸	Boyer, Edmondson, Artis, & Fleming (2014)	-	-	فراتحلیل	خودراهبری
۹	Chuangchum, Pholchan, Nopkesorn, & Pannarunothai (2011)	دانشجویان	پرسشنامه و بحث گروهی متمرکز	ترکیبی (شبه تجربی و کیفی)	یادگیری مبتنی بر تیم یکپارچه و یادگیری مبتنی بر مشکل
۱۰	Salleh, Zulnaidi, & Rahim (2019)	دانشجویان	پرسشنامه	پیمایشی همبستگی	یادگیری خودراهبر، فناوری اطلاعات و ارتباطات و شبکه‌های اجتماعی
۱۱	Swanto, Bakar, Din, Ationg, & Esa, (2020)	دانش‌آموزان متوسطه دوم	پرسشنامه	پیمایشی	انجمن اولیا و مربیان شامل مهارت‌های رهبری، مهارت‌های مدیریت فعالیت‌ها و مهارت‌های مدیریت سازمان

Table 1. The results of the study of effective factors in lifelong learnin

ادامه جدول ۱. نتایج بررسی مطالعات عوامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر

شماره	نام نویسنده	نمونه	ابزار	روش پژوهش	عوامل
Number	Author Name	Sample	Scale	Research Method	Factors
۱۲	Arrigo, Kukulska-Hulme, Arnedillo-Sánchez, & Kismihok (2013)	-	-	فرا تحلیل	موبایل و تلفن همراه
۱۲	Arrigo, Kukulska-Hulme, Arnedillo-Sánchez, & Kismihok (2013)	-	-	فرا تحلیل	موبایل و تلفن همراه
۱۳	Gogh, & Kovari (2018)	دانش‌آموزان	پرسشنامه	نظرسنجی	فراشناخت شامل برنامه‌ریزی، خودکنترلی و انجام فرآیند یادگیری
۱۴	Comford (2002)	-	-	مروری	راهبردهای شناختی و فراشناختی
۱۵	Osis, Cakula, Kapenieks, & Zarifis (2015)	-	-	مروری	روش‌های یادگیری مبتنی بر فناوری: یادگیری الکترونیکی (استفاده از رایانه و اینترنت)، یادگیری متقابل (استفاده از دستگاه‌های تلفن همراه)، یادگیری تی (استفاده از تلویزیون)
۱۶	Pozilova, Rasulova, Khalilova, Aliyeva & Rasulova (2020)	-	-	مروری	آموزش خلاقیت شامل توسعه مهارت‌های حرکتی خلاقانه، سازمان‌دهی فرایندهای فعالیت خلاق، استفاده از محصولات خلاق
۱۷	Taranto, & Buchanan (2020)	-	-	مروری	خودتنظیمی
۱۸	Kind, & Evans (2018)	-	-	مروری	شبکه‌های اجتماعی
۱۹	Tatarinceva, Sokolova, Mrachenko, Sergeeva, & Samokhin (2018)	-	-	مروری	هوش
۲۰	Chaiyasut, Samuttai, Phuwiphadawa, & Inthanet (2014)	معلمان	پرسشنامه	تحلیل عاملی	آموزش، حمایت و تقویت یادگیری فعال، ویژگی‌های معلم، نظارت، بازرسی و ارزیابی و مدیریت کلاس درس
۲۱	Latif, Fadzil, & Goolamally (2012)	دانشجویان	پرسشنامه	توصیفی، پیمایشی	طراحی برنامه درسی، سیستم ارزیابی، آموزش و یادگیری و امکانات ارائه‌شده توسط سیستم آموزشی

Table 1. The results of the study of effective factors in lifelong learnin

ادامه جدول ۱. نتایج بررسی مطالعات عوامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر

شماره	نام نویسنده	نمونه	ابزار	روش پژوهش	عوامل
Number	Author Name	Sample	Scale	Research Method	Factors
۲۲	Günüç, Odabaşı, & Abdullah (2012)			مروری	سن، اقتصاد و سیاست، انگیزه، معلم به عنوان الگو، آموزش با سرگرمی، ساختار فرهنگی، سواد، نگرش، شایستگی‌ها، مهارت‌ها، فن آوری های اطلاعات و ارتباطات (ICT) و تجربه
۲۳	Bayrakçi, & Dindar (2015)	دانشجویان	پرسشنامه	همبستگی	کنجکاوی، باز بودن به یادگیری، دسترسی به اطلاعات و اطلاعات و خود-ارزیابی
۲۴	Poyraz, & Titrek (2013)	-	-	مروری	حمایت دولت، حمایت رسانه‌ها، حمایت مقامات محلی، ایجاد فرهنگ یادگیری مادام‌العمر، ایجاد همکاری و ایجاد هماهنگی
۲۵	Liao, Liu, Pi, & Chou (2010)	دانشجویان		تجربی	استفاده از فناوری و آموزش الکترونیکی
۲۶	Einipour, Afshar, & Souri (2021)	دانشجویان	مصاحبه	کیفی	ادراک یادگیرنده، مشارکت در یادگیری، سبک‌های اسنادی، آمادگی قبلی و تجارب پیشین، اعتمادبه‌نفس، سلامت روانی و عاطفی، هوش و استعداد، توانمندی‌های شناختی، سبک‌های یادگیری، رویکرد مطالعه، عزت‌نفس، حافظه کوتاه‌مدت، ویژگی‌های شخصیتی و مهارت‌های فراشناختی، طرح درس، تعامل استاد با دانشجو، مهارت‌های اساتید، کیفیت سنجش و ارزشیابی، اهداف و محتوای درسی، نوع مدیریت، رفتار مدیران مشاوره و راهنمایی، مشوق‌ها و محرک‌ها، تأثیر گروه همسالان، سازوکارهای بازخورد، فضا، موقعیت، تجهیزات و رسانه، استرس، نوع روابط، رفاه، ارتباط خانواده با دانشگاه، فوق‌برنامه والزام و اجبار
۲۷	Mohammadzadeh Zarnakesh, Jafari, Jamali, & Hosseini (2019)	اساتید	مصاحبه	تئوری مبنایی	سیاست‌گذاری‌ها، برنامه درسی و سیستم ارزشیابی، روش‌های یاددهی-یادگیری

Table 2. General factors affecting lifelong learning

عوامل کلی مؤثر در یادگیری مادام‌العمر General factors affecting lifelong learning	عوامل جزئی Minor factors
عوامل مرتبط با شخصیت	ویژگی‌های شخصیتی، شکنندگی و وابستگی، تاب‌آوری، ماندگاری، ریتمیک بودن، سازگاری، حواس‌پرتی، نزدیک شدن/کناره‌گیری، آستانه پاسخگویی، عزت‌نفس، اعتمادبه‌نفس، استرس
عاملیت فردی	خودکارآمدی و تعهد، خلاقیت، آگاهی استراتژیک، یادگیری به‌تنهایی، توانایی یادگیری، مدیریت یادگیری مؤثر، تبادل انگیزه و یادگیری، تغییر و یادگیری، کنجکاوی انتقادی، معنی‌سازی، رابطه یادگیری، خودراهبری، برنامه‌ریزی، خودکنترلی و انجام فرآیند یادگیری، راهبردهای شناختی و فراشناختی، توسعه مهارت‌های حرکتی خلاقانه، سازمان‌دهی فرایندهای فعالیت خلاق، استفاده از محصولات خلاق، خودتنظیمی، هوش، مهارت‌ها، نگرش‌ها، توانایی‌ها، باز بودن به یادگیری، خود - ارزیابی، ادراک یادگیرنده، مشارکت در یادگیری، سبک‌های اسنادی، آمادگی قبلی، تجارب پیشین، سلامت روانی و عاطفی، استعداد، توانمندی‌های شناختی، سبک‌های یادگیری، رویکرد مطالعه، حافظه کوتاه‌مدت
عاملیت خانواده	ارتباط خانواده با دانشگاه، انجمن اولیا و مربیان شامل مهارت‌های رهبری، مهارت‌های مدیریت فعالیت‌ها و مهارت‌های مدیریت سازمان
عوامل مرتبط با امکانات و ابزار آموزشی	و امکانات ارائه‌شده توسط سیستم آموزشی، دسترسی به اطلاعات و اطلاعات، استفاده از فناوری و آموزش الکترونیکی، تجهیزات و رسانه، شبکه‌های اجتماعی، موبایل و تلفن همراه
عوامل مرتبط با معلم	سازمان‌دهی معلم، انتظارات معلمان، ویژگی‌های معلمان، مهارت‌های معلمان، حمایت معلمان
عاملیت آموزش	وضوح، چالش کلاس درس، حمایت و بازخورد سریع، و یادگیری مبتنی بر مشکل، روش‌های یادگیری مبتنی بر فناوری: یادگیری الکترونیکی (استفاده از رایانه و اینترنت)، یادگیری متقابل (استفاده از دستگاه‌های تلفن همراه)، یادگیری تی (استفاده از تلویزیون)، حمایت و تقویت یادگیری فعال، نظارت، بازرسی و ارزیابی و مدیریت کلاس درس طراحی برنامه درسی، سیستم ارزیابی، آموزش و یادگیری سازوکارهای بازخورد، فضا، موقعیت، رفاه، فوق‌برنامه و الزام و اجبار، برنامه درسی و سیستم ارزشیابی، روش‌های یاددهی - یادگیری، طرح درس، تعامل استاد با دانشجو، کیفیت سنجش و ارزشیابی، اهداف و محتوای درسی
عاملیت محیطی و فرهنگی	روابط جامعه، یادگیری با دیگران، تعلق و همکاری، نوع روابط، تغییر و یادگیری جمعی، یادگیری مبتنی بر تیم یکپارچه، ارتباط، سیاست‌گذاری‌ها، نوع مدیریت، رفتار مدیران مشاوره و راهنمایی، مشوق‌ها و محرک‌ها، تأثیر گروه همسالان
فرهنگی	ساختارهای فرهنگی، ایجاد فرهنگ یادگیری مادام‌العمر، ایجاد همکاری و ایجاد هماهنگی

بحث

هدف از پژوهش حاضر، بررسی مهم‌ترین عوامل مؤثر بر یادگیری مادام‌العمر در محیط‌های آموزشی به‌مرور نظام‌مند است. مفهوم یادگیری مادام‌العمر نه‌تنها چندبعدی است بلکه عوامل متعددی در آن دخیل هستند. بنابراین نمی‌توان عامل خاصی را برای آن مطرح کرد.

عاملیت فردی: یافته‌ها نشان داد یکی از عوامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر عاملیت فردی است. می‌توان تأثیرات فردی را به‌عنوان نیروی محرکه درونی و محرک یادگیری مادام‌العمر دانست (Chen & Liu, 2019). افراد علایق یادگیری و دلایل متفاوتی برای یادگیری دارند. علائق آن‌ها چیزی است که آن‌ها را به یادگیری مداوم تشویق می‌کند و آن‌ها را در زمینه آموزشی، حرفه‌ای یا اجتماعی سوق می‌دهد. یادگیری چگونگی یادگیری به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های یادگیری مادام‌العمر به عاملیت، قصد و میل و همچنین تمایلات لازم برای کسب مهارت‌ها، استراتژی‌ها و مدیریت دانش لازم برای استفاده حداکثری از فرصت‌های یادگیری در طول عمر نیاز دارد (Crick & Yu, 2008). ویژگی‌ها و شخصیت یک فرد نیز نقش مهمی در یادگیری دارد. ترس و نگرانی در مورد آینده نامشخص و ناامنی در شغل، می‌تواند برخی از افراد را تحت تأثیر قرار دهد تا به دنبال یادگیری مادام‌العمر برای کسب ترفیع بروند و در نتیجه نفوذ، موقعیت اجتماعی و شرایط اقتصادی آن‌ها افزایش یابد (Chen & Liu, 2019). نتایج مطالعه (Deakin Crick (2015 نشان داد هویت یادگیری و گشودگی به یادگیری پیش‌نیازهای اساسی برای یادگیری است.

یکی دیگر از علل فردی مؤثر در یادگیری مادام‌العمر هوش است. (Tatarinceva et al., 2018). عامل خلق‌وخوی نیز تأثیرات پیش‌بینی‌کننده مثبت قابل‌توجهی را بر مادام‌العمر ایجاد می‌کند (Lin, 2015). نتایج مطالعه (Rothbart and Bates (2006 نشان داد خلق‌وخوی فرد می‌تواند به بهبود روابط بین فردی، یادگیری و رشد، مدیریت عاطفی، سازگاری با محیط و حل مسئله کمک کند. سن نیز یکی دیگر از علل فردی مؤثر در یادگیری مادام‌العمر است. اگرچه یادگیری مادام‌العمر به‌عنوان یک فرآیند یادگیری از گهواره تاگور بیان می‌شود و همه گروه‌های سنی را شامل می‌شود، اما یادگیری مادام‌العمر در هر دوره سنی به روش‌های مختلفی صورت می‌گیرد (Günüç et al., 2012).

انگیزه نیز یکی از مهم‌ترین عوامل موفقیت در یادگیری مادام‌العمر است (Parkinson, 1999).

یادگیرندگان باید انگیزه داشته باشند یا انگیزه خود را بالا نگه‌دارند تا بر موانعی که اغلب در طول زندگی با آن‌ها روبرو می‌شوند غلبه کنند و به یادگیری ادامه دهند. انگیزش درونی باعث می‌شود دانشجویان به‌طور مداوم در جستجوی یادگیری باشند و ظرفیت‌های خود را گسترش دهند (Shafiee et al., 2019). سازمان‌دهی محیط‌های یادگیری مانند مدارس به‌گونه‌ای مهم است که در فراگیران مادام‌العمر انگیزه ایجاد کنند (Dowling et al., 2004). سواد نیز یکی دیگر از عوامل موفقیت در یادگیری مادام‌العمر است (Günüç et al., 2012). سواد نه‌تنها عاملی است که بر فراگیران مادام‌العمر تأثیر می‌گذارد، بلکه یک شاخص مهم توسعه‌یافتگی کشورها است (Duckworth & Tummons, 2010).

نگرش نیز عامل مهمی در یادگیری مادام‌العمر است (Günüç et al., 2012). یک یادگیرنده مادام‌العمر باید پذیرای تغییر باشد و بتواند فرآیند تحول را با سازگاری آسان با تغییر تجربه کند. سطح بالای نگرش مثبت و امیدواری فرد نسبت به آینده و یادگیری مادام‌العمر برای رشد شخصی فرد مهم است (Goeller, 2008). عامل تجربه نیز با سایر عوامل یادگیری مادام‌العمر مرتبط است. افراد با تجربیات خود دانش و مهارت‌های جدیدی به دست می‌آورند به همین دلیل فردی که عادات یادگیری را کسب می‌کند، برنامه‌ها و راهبردهای یادگیری را محقق می‌کند و در نتیجه مهارت‌های حل مسئله را به دست می‌آورد (Günüç et al., 2012).

خود راهبری نیز از عوامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر و یکی از تکنیک‌های یادگیری فعال که نویدبخش آماده‌سازی افراد است (Boyer et al., 2014). برای ترویج بیشتر یادگیری مادام‌العمر یادگیری خود راهبری ضروری و اساسی است (Salleh et al., 2019). خلاقیت نیز یکی دیگر از عوامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر است. مراحل سازمان‌دهی یادگیری مادام‌العمر از طریق آموزش خلاق انجام می‌شود. مرحله ۱: توسعه مهارت‌های حرکتی خلاقانه، مرحله ۲: سازمان‌دهی فرایندهای فعالیت خلاق، مرحله ۳: استفاده از محصولات خلاق (Pozilova et al., 2020). راهبردهای یادگیری شناختی و فراشناختی نیز برای توسعه یادگیری مؤثر مادام‌العمر ضروری است (Cornford, 2002). یادگیری مادام‌العمر به پردازش مؤثر اطلاعات و داشتن و کیفیت مهارت‌ها و دانش پایه یادگیری برای یادگیری با محوریت مهارت‌های شناختی و فراشناختی بستگی دارد (Weinstein & Meyer, 1991). در واقع راهبردهای شناخت و فراشناخت پیش‌نیاز مهمی برای تحقق یادگیری مؤثر مادام‌العمر است (Cornford, 2002). از نظر Taranto and

Buchanan (2020) خودتنظیمی نیز باعث توسعه مهارت‌های لازم برای یادگیری مادام‌العمر می‌شود. خودتنظیمی یک مهارت مهم است که نقش اساسی در عادات یادگیری مادام‌العمر افراد ایفا می‌کند (Mason, 2013).

عاملیت آموزشی: یکی دیگر از عوامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر عاملیت آموزشی است. امروزه اهمیت آموزش و دستاوردهای حاصل از آموزش در سراسر جهان شناخته شده است. یکی از علل آموزشی مؤثر در یادگیری مادام‌العمر معلمان هستند. امروزه شایستگی‌های معلمان از اهمیت بالایی برخوردار است (Ebrahimi, 2022). یادگیری مادام‌العمر به‌عنوان مهم‌ترین عامل توانمندساز در جامعه اطلاعاتی در جهت حفظ و توسعه شایستگی معلمان، برای ساختن آینده پایدار جامعه نقش دارد (Jabarooti & Bbagherimajd, 2023).

برنامه درسی نیز یکی دیگر از عوامل آموزشی مؤثر در یادگیری مادام‌العمر است. برنامه درسی به‌عنوان ابزار به آموزش صلاحیت‌های لازم به یادگیرندگان در زمینه یادگیری مادام‌العمر نقش مهمی ایفا می‌نماید (Roshanghias et al., 2021). تحقیقات نشان داده است که در میان جنبه‌های دیگر مربوط به یادگیری مادام‌العمر، طراحی برنامه درسی به‌اندازه آموزش و یادگیری، سیستم ارزیابی و امکانات و زیرساخت‌ها مهم هستند. در واقع در قلب هر برنامه آموزشی باید به چهار عامل طراحی برنامه درسی، آموزش و یادگیری، امکانات و زیرساخت‌ها و سیستم ارزیابی توجه جدی داشته باشد (Latif et al., 2012). از نظر Bishop et al. (2010) طراحی برنامه درسی باید فرایند حمایتی باشد که افراد را تحریک و توانمند سازد تا تمام دانش، ارزش‌ها، مهارت‌ها و درک مورد نیاز خود را در طول زندگی خود به دست آورند. در واقع برنامه درسی باید طوری طراحی شود که به افراد آموزش داده شود که چگونه اطلاعات را به روش‌های واقعاً مؤثری یاد بگیرند و پردازش کنند (Cornford, 2002).

علاوه بر عواملی که یاد شد امکانات و ابزارهای آموزشی نیز در ارتقای یادگیری مادام‌العمر مؤثر هستند. تحقیقات نشان داده است شبکه‌های اجتماعی (Andangsari et al., 2013; Jaleel & Om, 2017) و استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات (Hubackova & Klimova, 2015) از ویژگی‌های کلیدی شایستگی‌های یادگیری مادام‌العمر هستند. زمانی که افراد فراتر از محیط‌های یادگیری ساختاریافته هستند، نیاز دارند دانش و مهارت‌های خود را در طول زمان تشخیص دهند. استفاده از رسانه‌های اجتماعی و تکنولوژی یک روش کلیدی برای انجام این

کار است (Kind & Evans, 2018). فراهم کردن زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات برای این یادگیری مادام‌العمر ضروری است تا فراگیران را برای جستجوی اطلاعات آماده کند، یادگیرندگان مستقل باشند، دانش بیشتری داشته باشند و علاقه بیشتری به ادامه تحصیل داشته باشند (Smidt & Sursock, 2011).

عاملیت محیطی و فرهنگی: یکی دیگر از عوامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر علل اجتماعی است. عوامل اجتماعی به سیاست‌ها و قوانینی که توسط دولت، ارزش‌ها، آداب‌ورسوم و سنت‌های فرهنگی و زمینه‌های ملی و یا منطقه‌ای تعیین می‌شود اشاره دارد. این عوامل نقش مهمی در فرآیند تغییر ادراکات، انگیزه‌ها و باورها در مورد یادگیری دارند (Chen & Liu, 2019). از طرفی یادگیری مادام‌العمر نیاز به حمایت دولت، رسانه‌ها و مقامات محلی دارد. ایجاد فرهنگ یادگیری مادام‌العمر در سازمان‌ها، ایجاد همکاری در درون و بین سازمان‌ها و ایجاد هماهنگی از عوامل مهم در توسعه یادگیری مادام‌العمر است (Poyraz & Titrek, 2013). سیستم کمک‌های مالی که نه تنها توسط مؤسسات آموزشی و بخش‌های دولتی، بلکه توسط بخش‌های خصوصی، بنیادها و مؤسسات خیریه ایجاد شده است، به بسیاری از دانش‌آموزان و بزرگسالان کمک کرده است تا به تحصیلات خود ادامه دهند (Chen & Liu, 2019). رویکرد یادگیری مادام‌العمر بر گروه‌های سنی مختلف در جوامع مختلف متمرکز شده است. بسیاری از جوامع سیاست‌های یادگیری مادام‌العمر را برای افراد جامعه سازمان‌دهی می‌کنند تا رفاه اعضای خود را تضمین کنند و از طریق توسعه اقتصادی جامعه توسعه پیدا کنند. در این زمینه، سیاست‌های دولتی سیاست‌گذاران، ایجاد سیستم‌های یادگیرنده محور، توسعه منابع عمومی، تلاش برای رفع نیازهای مهم فراگیران، رفع موانع یادگیری مادام‌العمر و ایجاد فرصت‌های یادگیری ضروری است (Günüç et al., 2012).

یکی دیگر از عوامل اجتماعی در یادگیری مادام‌العمر یادگیری جمعی است. جو و شرایط ایجادشده توسط همسالان هم‌سن در طول دوره یادگیری تأثیر زیادی بر عادات یادگیری، افکار، وابستگی، انتظارات و دستاوردها افراد دارد (Chen & Liu, 2019). نتایج پژوهش (Chuangchum et al., 2011) نشان داد یادگیری مبتنی بر تیم یک راهبرد آموزشی مؤثر است که سطوح بالاتری از مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر را ارائه می‌دهد. از آنجایی که این رویکرد برای تأکید بر نقاط قوت کار گروهی طراحی شده است، شایستگی‌های دانش‌آموزان را برای

یادگیری مادام‌العمر افزایش می‌دهد و مهارت‌هایی مانند ارتباط، کار گروهی، به‌کارگیری دانش در مسائل واقعی، تفکر انتقادی و نگرش در مورد یادگیری را افزایش می‌دهد.

یکی دیگر از عوامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر عاملیت فرهنگی است. نظام‌های آموزشی جوامع با یکدیگر متفاوت است. سیستم‌های آموزشی مختلف ممکن است باعث شود که افراد به‌گونه‌ای متفاوت رشد کنند یا عادات آموزشی متفاوتی داشته باشند. همچنین مشاهده شده است که میزان مشارکت جوامع در یادگیری رسمی و غیررسمی با یکدیگر متفاوت است. باین‌حال می‌توان گفت که آگاهی جهانی نسبت به یادگیری مادام‌العمر وجود دارد (Günüç et al., 2012). از طرفی سبک‌های مختلف یادگیری مادام‌العمر را می‌توان از ریشه‌ها و داستان‌های زندگی مردم منعکس کرد. هر فرهنگی پیشینه خود را دارد که فرهنگ یادگیری خاص آن‌ها را شکل داده است. بنابراین، ما نه تنها فرهنگ‌های متفاوتی برای یادگیری داریم، بلکه آن فرهنگ‌ها بسته به تاریخچه و اهمیتی که شهروندان به آموزش و پرورش می‌دهند، سطوح پیشرفت خود را دارند (Chen & Liu, 2019).

یادگیری مادام‌العمر اغلب به‌عنوان یکی از جالب‌ترین مفاهیم مطرح می‌شود که منجر به جامعه دانش می‌شود، اما ما باید آن را در درجه اول به‌عنوان یک‌روند طبیعی درک کنیم. یادگیری مادام‌العمر جدا از طبیعی بودن، فرایندی فرهنگی نیز هست (Frąckowiak, 2017). طبق نظر Longworth (2003) سیستم آموزشی ما باید فرهنگ یادگیری مادام‌العمر را ایجاد کند. زیرا دانش دائماً در حال ظهور است، افرادی با‌انگیزه ارزیابی دانش جدید و فن‌آوری‌های جدید برای یک جامعه پایدار و سازگار ضروری هستند.

عاملیت خانوادگی: یکی دیگر از عوامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر علل خانوادگی است. پیشینه تحصیلی خانواده و سطوح دستاوردهای تحصیلی بر یادگیری تأثیر می‌گذارد. یکی از انگیزه‌های اصلی یادگیری، موفقیت اعضای خانواده است که به آن‌ها احترام می‌گذارند، و آن‌ها را وادار می‌کنند تا بر اساس آنچه اعضای خانواده‌شان انجام داده‌اند عمل کنند. این نوع احترام و ستایش در ویژگی‌های افکار و عادات یادگیری آن‌ها منعکس می‌شود. رفتارها و نگرش‌های والدین بر اساس سطح تحصیلات و شرایط اقتصادی آن‌ها در رابطه با فرآیند یادگیری فرزندشان می‌تواند بر کارایی و جهت‌دهی آموزش فرزندان از جمله بر اهداف، عادات، انگیزه‌ها و احساسات آن‌ها تأثیر بگذارد (Chen & Liu, 2019). ارتباط خانواده با محیط‌های آموزشی

فرزندان نیز در یادگیری مادام‌العمر اهمیت دارد. به‌عنوان مثال انجمن اولیا و مربیان یکی از مهم‌ترین عواملی است که توانایی بالایی در ترویج یادگیری مادام‌العمر دارد. مهارت‌های رهبری، مهارت‌های مدیریت فعالیت‌ها و مهارت‌های سازمانی عوامل مرتبط با سطح اثربخشی انجمن اولیا و مربیان در ارتقای برنامه‌های یادگیری مادام‌العمر هستند (Swanto et al., 2020).

نتیجه‌گیری

یادگیری مادام‌العمر برای زندگی در قرن بیست و یکم مهم است. در نتیجه هر کشوری باید نگرش یادگیری مادام‌العمر را پرورش دهد زیرا هدف اصلی از یادگیری مادام‌العمر شهروندی فعال است که از نظر ارتباط افراد با ساختارهای فعالیت اجتماعی و اقتصادی در هر دو زمینه محلی و جهانی مهم است (Rittilun et al., 2018). در این مطالعه مشخص شد که پژوهشگران طی ۲۷ مقاله، عاملیت فردی (عوامل مرتبط با شخصیت و عاملیت ذهنی)، آموزشی (عوامل مرتبط با معلم، روش تدریس، ابزارها و امکانات)، اجتماعی- فرهنگی و خانوادگی را در یادگیری مادام‌العمر شناسایی کرده‌اند. بر اساس نتایج این مطالعه، تأثیرات فرد، آموزش، خانواده، فرهنگ و جامعه بر یادگیری مادام‌العمر تأثیر می‌گذارد. بنابراین سیاست یادگیری مادام‌العمر، علاوه بر یک استراتژی سطح بالا، باید یک محیط آگاهانه مثبت با ابزارهای یادگیری کافی و شرایط اجتماعی ایجاد کند تا بتواند ابتکار خودآموزی را تحریک کند و انگیزه‌های یادگیری خودمحور را تقویت کند. یافته‌های این پژوهش می‌تواند راهکارهای مناسبی پیش روی متولیان تعلیم و تربیت قرار دهد. از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به بازه زمانی اشاره کرد. در این پژوهش فقط به پژوهش‌های بین بازه زمانی ۲۰۰۰ تاکنون پرداخته شد که نتایج می‌تواند گسترده‌تر از این باشد. همچنین فقط در پایگاه‌های SID، Magiran، Noormag، Eric، Sage، Science Direct، Google & scholar به جستجو پرداخته شد که می‌تواند گسترده‌تر باشد. همچنین مقالاتی مورد بررسی قرار گرفت که جامعه آن دانشجویان و معلمان باشند.

پیشنهادات کاربردی

ایجاد یک نظام یادگیری مادام‌العمر در محیط‌های آموزشی، نیازمند تحول در نظام آموزشی

فعلی است (Mohammadi Mehr et al., 2011; Barzegar, 2011). لذا نیاز مبرمی به تغییراتی اساسی دارد. در این قسمت از پژوهش پیشنهادات کاربردی به منظور ارتقا یادگیری مادام‌العمر ارائه می‌شود:

۱. با توجه به این‌که عاملیت فرد که در این پژوهش از بیشترین فراوانی برخوردار بود، پیشنهاد می‌شود متولیان آموزش اعم از آموزش رسمی و غیررسمی نسبت به توسعه مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر افراد تلاش کنند.
۲. با توجه به عاملیت آموزش که مهم‌ترین بخش آن برنامه درسی است به‌عنوان دومین عامل مؤثر در یادگیری مادام‌العمر پیشنهاد می‌شود عناصر برنامه درسی با هدف ارتقا یادگیری مادام‌العمر اصلاح شود.
۳. پیشنهاد می‌شود از طریق رسانه‌های جمعی و شبکه‌های اجتماعی در جهت بهبود فرهنگ یادگیری مادام‌العمر تلاش شود و ایجاد فرهنگ یادگیری مادام‌العمر به‌عنوان یک اصل راهبردی در آموزش و پرورش مورد توجه قرار گیرد.
۴. آموزش بزرگسالان و غیررسمی از طریق شناخت پیوند صمیمانه آموزش رسمی و غیررسمی و ایجاد فرصت‌های یادگیری بیشتر جامعه توسعه پیدا کند.
۵. با توجه به اهمیت استفاده از فناوری در توسعه صلاحیت‌های یادگیری مادام‌العمر، از رسانه‌های جمعی و فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) در آموزش و یادگیری استفاده شود.

سهم مشارکت نویسندگان: در پژوهش حاضر دکتر محسن آیتی، به‌عنوان استاد راهنما، نظارت و راهبردی روند کلی پژوهش و تدوین و نهایی‌سازی اصلاحات مقاله را بر عهده داشته‌اند. ثریا رودی علی‌آبادی در تدوین طرح تحقیق، فرآیند گردآوری، تحلیل و تفسیر یافته‌ها و نگارش متن مقاله را برعهده داشته و در مجموع نتیجه‌گیری از یافته‌ها و بسط و تفسیر به صورت مشترک و با بحث و تبادل نظر کلیه همکاران و با همراهی دکتر محمد اکبری به‌عنوان استاد مشاور، انجام شد.

تضاد منافع: نویسندگان اذعان دارند که در این مقاله هیچ‌گونه تعارض منافی وجود ندارد.

منابع مالی: پژوهش حاضر از هیچ موسسه و نهادی حمایت مالی دریافت نکرده و کلیه هزینه‌ها در طول فرآیند اجرای پژوهش بر عهده پژوهشگران بوده است.

تشکر و قدردانی: پژوهش حاضر بدون همکاری مشارکت کنندگان امکانپذیر نبود؛ بدینوسیله از کلیه مشارکت کنندگان تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

References

- Andangsari, E. W., Gumilar, G., & Godwin, R. (2013). Social networking sites use and psychological attachment need among Indonesian young adults' population. *International Journal of Social Science Studies*, 1(2), 133- 138. doi: 10.11114/ijsss.v1i2.66
- Arrigo, M., Kukulska-Hulme, A., Arnedillo-Sánchez, I., & Kismihok, G. (2013). Meta-analyses from a collaborative project in mobile lifelong learning. *British Educational Research Journal*, 39(2), 222-247. <https://doi.org/10.1080/01411926.2011.652068>
- Aspin, D. N., Chapman, J., Hatton, M., & Sawano, Y. (Eds.). (2001). International handbook of lifelong learning. *New York: Springer*. ISBN: 9789401009164, 9401009163
- Ayati, M., Roudi Aliabadi, S., & Rostaminezhad, M. A. (2019). Validating students' lifelong learning competencies scale in digital age. *Journal of Educational Scinces*, 26(2), 177-196. doi: 10.22055/edus.2019.24708.2445 [Persian]
- Barzegar, F. (2011). Investigating the education process in higher education centers with emphasis on the lifelong learning approach (Khwarazmi University Master's Thesis). Faculty of Education and Psychology. Tehran Iran. Retrieved from: <http://www.irandoc.ir>, in November 2015 [Persian]
- Bayrakçi, M., & Dindar, H. (2015). Factors effecting students' lifelong learning in higher education. *International Journal on Lifelong Education and Leadership*, 1(1), 11-20. doi:10.1180/02601.2010.8803.
- Billett, S. (2009). Personal epistemologies, work and learning. *Educational Research Review*, 4(3), 210–219. doi:10.1016/j.edurev.2009.06.001.
- Billett, S. (2010). The perils of confusing lifelong learning with lifelong education. *International Journal of Lifelong Education*, 29(4), 401–413. doi:10.1080/02601370.2010.488803.
- Bishop, R., O'Sullivan, D., & Berryman, M. (2010). *Scaling up education reform: Addressing the politics of disparity*. Wellington, N.Z.: NZCER Press. ISBN:9781877398544
- Boyer, S. L., Edmondson, D. R., Artis, A. B., & Fleming, D. (2014). Self-directed learning: A tool for lifelong learning. *Journal of Marketing Education*, 36(1), 20-32. <https://doi.org/10.1177/0273475313494010>
- Castaneda, N., & Cheng, W. (2019, October). Exploration of Influential Factors of Student Attributes on Lifelong Learning. In *2019 IEEE Frontiers in Education Conference (FIE)* (1-5). IEEE. 10.1109/FIE43999.2019.9028608

- Chaiyasut, K., Samuttai, R., Phuwiphadawa, S., & Inthanet, N. (2014). Factors and indicators of teachers' roles that promote lifelong learning skills of students at the basic education level. *The Journal of Behavioral Science*, 9(2), 71-86. <https://doi.org/10.14456/ijbs.2014.6>
- Chen, Z. (2016). *Comparative research on the motivations, influential factors, and current status of lifelong learning in China and Germany*. <http://dx.doi.org/10.53846/goediss-5558>
- Chen, Z., & Liu, Y. (2019). The different style of lifelong learning in China and the USA based on influencing motivations and factors. *International Journal of Educational Research*, 95, 13-25. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2019.03.005>
- Chuangchum, P., Pholchan, T., Nopkesorn, T., & Pannarunothai, S. (2011). Effects of using an integrated team-based and problem based learning approach for developing lifelong learning characteristics of first year medical students. *South-East Asian Journal of Medical Education*, 5(2), 35.
- Cornford, I. R. (2002). Learning-to-learn strategies as a basis for effective lifelong learning. *International Journal of Lifelong Education*, 21(4), 357-368. <https://doi.org/10.1080/02601370210141020>
- Cornford, I. R. (2000). Learning-to-learn Skills for Lifelong Learning: Some Implications for Curriculum Development and Teacher Education. *A paper presented at the AARE Annual Conference*. <https://doi.org/10.1080/02601370210141020>
- Crick, R. D., & Yu, G. (2008). Assessing learning dispositions: is the effective lifelong learning inventory valid and reliable as a measurement tool?. *Educational Research*, 50(4), 387-402. <https://doi.org/10.1080/00131880802499886>
- Crick, R. D., Broadfoot, P., & Claxton, G. (2004). Developing an effective lifelong learning inventory: The ELLI project. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 11(3), 247-272. <https://doi.org/10.1080/0969594042000304582>
- Crick, R. D., Haigney, D., Huang, S., Coburn, T., & Goldspink, C. (2013). Learning power in the workplace: the effective lifelong learning inventory and its reliability and validity and implications for learning and development. *The International Journal of Human Resource Management*, 24(11), 2255-2272. <https://doi.org/10.1080/09585192.2012.725075>
- Deakin Crick, R., Huang, S., Ahmed Shafi, A., & Goldspink, C. (2015). Developing resilient agency in learning: The internal structure of learning power. *British Journal of Educational Studies*, 63(2), 121-160. doi: [10.1080/00071005.2015.1006574](https://doi.org/10.1080/00071005.2015.1006574)

- Dowling, D., Dowling, S., Dowling, C., Fisser, P., Grabowska, A., Hezemans, M., Kendall, M. ve diğerleri. (2004). Lifelong Learning in the Digital Age (Focus Group Report). *IFIP International Federation for Information Processing*, 137, 1-49. https://doi.org/10.1007/1-4020-7843-9_1
- Duckworth, V. ve Tummons, J. (2010). *Contemporary issues in lifelong learning*. Berkshire, GBR: Open University Press. ISSN 10:0-33-524111-5
- Ebrahimi, S. (2022). The role of teachers' digital competencies, use intention of online teaching and students' Online learning difficulties in predicting online teaching behavior. *Journal of Educational Sciences*, 29(2), 105-126. doi: 10.22055/edus.2022.40050.3335 [Persian].
- Einipour J, Afshar A, Sourì A. (2021). Pattern of the Effect of University Identity Factors on the Motivation- Lifelong Learning Cycle of Police Students. *J Police Med*. 10(3), 209-218. <http://jpmed.ir/article-959-1fa.html> [Persian]
- Field, J. (2004). Lifelong learning and cultural change: A European Perspective, conference paper, Conference on Lifelong Learning and New Learning Culture, *National Chung Cheng University, Chia-Yi, Taiwan*, 1-2 October, retrieved from www.researchgate.net [24.06.2017] https://doi.org/10.1007/978-3-531-91520-3_2
- Fraçkowiak, A. (2017). A review of lifelong learning as natural and cultural phenomenon. *Psycho-Educational Research Reviews*, 1-11. <https://perrjournal.com/index.php/perrjournal/article/view/270>
- Gogh, E., & Kovari, A. (2018, August). Metacognition and Lifelong Learning: A survey of secondary school students. In *2018 9th IEEE International Conference on Cognitive Infocommunications (CogInfoCom)* (pp. 000271-000276). IEEE. doi: 10.1109/CogInfoCom.2018.8639961.
- Günüç, S., Odabaşı, H. F., & Abdullah, K. U. Z. U. (2012). Factors affecting lifelong learning. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 11(2), 309-325. ISSN: 1303-0094
- Hojat, M., Veloski, J., Nasca, T. J., Erdmann, J. B., & Gonella, J. S. (2006). Assessing physicians' orientation toward lifelong learning. *Journal of General Internal Medicine*, 21, 931-936. <https://doi.org/10.1007/BF02743140>
- Hubackova, S., & Klimova, B. F. (2014). Integration of ICT in lifelong education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116, 3593-3597. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.01.808>
- Hyett, M. M. (2018). A trial of the effective lifelong learning inventory (ELLI): a case study: a thesis presented in partial fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Education (EdD) at Massey

- University, *Manawatū (Doctoral dissertation, Massey University)*.
<http://hdl.handle.net/10179/14892>
- Jabarooti, N., & bagherimajd, R. (2023). Canonical analysis of lifelong learning on teachers' professional development. *Journal of Educational Sciences*, 30(1), 127-144. doi: 10.22055/edus.2022.42154.3399 [Persian]
- Jaleel, S., & Om, A. (2017). A study on the relationship between self-directed learning and achievement in information technology of students at secondary level. *Universal Journal of Educational Research*, 5(10), 1849-1852. doi: 10.13189/ujer.2017.051024
- karimi, S., Nasr, A. R., & Sharif, M. (2016). University challenges in compiling of the suitable content with competencies of lifelong learner. *Research in Curriculum Planning*, 13(50), 14-26. <http://en.khuisf.ac.ir/?lang=2> [Persian]
- Kendall, M. (2005). Lifelong learning really matters for elementary education in the 21st century. *Education and Information Technologies*, 10(3), 289-296. <https://doi.org/10.1007/s10639-005-3011-x>.
- Kim, S., Chen, Z. W., Tan, J. O., & Mussagulova, A. (2021). A case study of the Singapore SkillsFuture Credit scheme: preliminary insights for making lifelong learning policy more effective. *Asian Journal of Political Science*, 1-23. <https://doi.org/10.1080/02185377.2021.1917431>.
- Kind, T., & Evans, Y. (2018). Social media for lifelong learning. *Social Media in Medicine*, 42-50. ISBN9781315619941.
- Knapper, C.K. And Cropley, A., (2000) *Lifelong Learning in Higher Education (3rd ed.)* (London: Kogan) ISBN079427949.
- Laal, M., & Salamati, P. (2012). Lifelong learning; why do we need it?. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 31, 399-403 .Doi:10.1016/j.sbspro.2011.12.073.
- Latif, L. A., Fadzil, M., & Goolamally, N. (2012). Factors influencing the development of lifelong learning skills: OUM Tracer Study.
- Liao, H. L., Liu, S. H., Pi, S. M., & Chou, Y. J. (2010, December). Factors affecting lifelong learners' intention to continue using e-learning website: an empirical study. In *International Conference on Web-Based Learning* (pp. 112-119). Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-642-20539-2_13
- Lin, P. C. (2015). The effect of I-ching education on the temperament of elementary school children, *lifelong learning capability, and bullying behavior*. DOI: 10.26338/tjoc.2017.1.2.4
- Loes, C. N., Saichaie, K., Padget, R. D., & Pascarella, E. T. (2012). The Effects of Teacher Behaviors on Students' Inclination to Inquire and

- Lifelong Learning. *International Journal for the Scholarship of Teaching and Learning*, 6(2), n2. <http://digitalcommons.georgiasouthern.edu/ij-sotl/>
- Longworth, N. (2003). *Lifelong learning in action: Transforming education in the 21st century*. Sterling, VA: Kogan Page. ISBN0-203-46568-7
- Mason, L. H. (2013). Teaching students who struggle with learning to think before, while, and after reading: Effects of self-regulated strategy development instruction. *Reading & Writing Quarterly*, 29(2), 124-144. <https://doi.org/10.1080/10573569.2013.758561>
- McGarrah, M. W. (2015). Lifelong learning skills for college and career readiness: An annotated bibliography. *College & career readiness & success. Center at American Institutes for Research*. <http://www.ccrscenter.org>
- Mohammadi Mehr M., Maleki H., Abbas Pour A., Khoshdel A. R. (2011). Role of higher education in lifelong learning. *Educ Strategy Med Sci*; 4(2), 91-94. <http://edcbmj.ir/article-1-102-en.html> [Persian]
- Mohammadi Mehr, M., Maleki, H., & Nojoumi, F. (2014). Determining Teaching-Learning Process in Curriculum of General Medical Course with Life-Long Learning Approach. *Educ Strategy Med*, 7(3), 181-189. <http://edcbmj.ir/article-1-437-en.html> [Persian]
- Mohammadzadeh, L., & Saidi, M. (2009, April). Lifelong learning, emotional intelligence and descriptive evaluation. Ali Hossein Ghasemi (editor), collection of articles of conference of school libraries, dynamism of educational system and participation in teaching-learning process. (pp. 516-497). Mashhad, Iran. <https://civilica.com/doc/91319> [Persian]
- Nguyen, L., Luu, P., & HO, H. (2020). Factors Influencing Life-Long Learning: An Empirical Study of Young People in Vietnam. *The Journal of Asian Finance, Economics, and Business*, 7(10), 909-918. <https://doi.org/10.13106/jafeb.2020.vol7.no10.909>
- Osis, K., Cakula, S., Kapenieks, A., & Zarifis, G. (2015). Lifelong Learning Strategy Framework for the Vidzeme Region. *Procedia Computer Science*, 77, 104-112.
- Parkinson, A. (1999). Developing the attribute of lifelong learning. 29th ASEE/IEEE Frontiers in Education Conference, November 10-13, San Juan, Puerto Rico. doi: 10.1109/FIE.1999.839080.
- Poyraz, H., & Titrek, O. (2013). Development of lifelong learning in Turkey. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1).
- Pozilova, S., Rasulova, N., Khalilova, S., Aliveva, N., & Rasulova, M. (2020). The Role of Creative Education In The Development of Lifelong Learning In An Innovative Society: Ways To Organizing. *Journal of*

Critical Reviews, 7(7), 379-383. DOI: <http://dx.doi.org/10.31838/jcr.07.07.63>

- Rittilun, S., Lawthong, N., & Kanjanawasee, S. (2018). Construct validity of Thai lifelong learning inventory: Evidence from high-school students in Phrae, Kalasin, Prachin Buri, and Pangnga provinces. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 39(2), 207-214. <https://doi.org/10.1016/j.kjss.2018.05.009>
- Roshanghias, P., liaghatdar, M., zamani, B., & sharifian, F. (2021). Development and validation of the Curricular Elements Evaluation Scale based on the Lifelong Learning Approach in Higher Education. *Journal of Educational Scinces*, 28(1), 43-66. doi: 10.22055/educ.2020.32824.2998 [Persian]
- Rothbart, M. K., & Bates, J. E. (2006). Temperament. In W. Damon (Series Ed.) & N. Eisenberg (Vol. Eds.), *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional, and personality development* (6th Ed., pp.99-166). New York, NY: Wiley. DOI:10.1002/9780470147658.chpsy0303
- Salleh, U. K. M., Zulnaidi, H., & Rahim, S. S. A. (2019). Factors Affecting University Students'lifelong Learning In Indonesia. Mojem: *Malaysian Online Journal of Educational Management*, 8(1), 82-97. [https://epay.um.edu.my/epay/payment/pay/Journal of MOJEM](https://epay.um.edu.my/epay/payment/pay/Journal%20of%20MOJEM)
- Sarchehani, Z; Nasiri, F; Ardalan, M & Sarchehani, J (2014). Examining the model of acceptance and application of information technology in the General Department of Education of Fars. *New Approach Scientific Research Quarterly in Educational Management*, 9(2), 165-180. <https://sid.ir/paper/168948/fa> [Persian]
- Searle, J. R. (1995). *The construction of social reality*. London, UK: Penguin Books. ISBN0-2-928045-1.
- Shafiee, N., behroozi, N., shehni Yailagh, M., & Abolghasemi, M. (2019). The causal relationship between perception of constructive learning environment and Individual systemic thinking with tendency to lifelong learning, mediated by intrinsic motivation in undergraduate students of Shahid Chamran University of Ahvaz. *Journal of Educational Scinces*, 25(2), 109-130. doi: 10.22055/edu.2019.23512.2328 [Persian]
- Sharples, M. (2000). The design of personal mobile technologies for lifelong leaning. *Computers and Education*, 34, 177-193.
- Smidt, H., & Sursock, A. (2011). *Engaging in lifelong learning: Shaping inclusive and responsive University strategies, SIRUS*. Brussels: European University Association. ISBN: 9789078997283.

- Steffens, K. (2015). Competences, learning theories and MOOCs: recent developments in lifelong learning. *European Journal of Education*, 50(1), 41-59. DOI: [10.1111/ejed.12102](https://doi.org/10.1111/ejed.12102)
- Swanto, S., Bakar, A. L. A., Din, W. A., Ationg, R., & Esa, M. S. (2020). The Effectiveness of Parent-Teacher Associations in Promoting Lifelong Learning In Sabah. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/ Egyptology*, 17(6), 10715-10723. <https://mail.palarch.nl/index.php/jae/article/view/2754>
- Taranto, D., & Buchanan, M. T. (2020). Sustaining lifelong learning: A self-regulated learning (SRL) approach. *Discourse and Communication for Sustainable Education*, 11(1), 5-15. DOI: <https://doi.org/10.2478/dcse-2020-0002>
- Tatarinceva, A. M., Sokolova, N. L., Mrachenko, E. A., Sergeeva, M. G., & Samokhin, I. S. (2018). Factors determining individual success in Lifelong learning. *Revista Espacios*, 39(02). <https://www.revistaespacios.com/a18v39n02/a18v39n02p28.pdf>
- Valdés-Cotera, R. (2018). *Promoting lifelong learning for all: the experiences of Ethiopia, Kenya, Namibia, Rwanda and the United Republic of Tanzania*. ISBN: 978-92-820-1228-4
- Van Rensburg, G. H., & Botma, Y. (2015). Bridging the gap between self-directed learning of nurse educators and effective student support. *Curationis*, 38(2), 1-7. doi.org/10.4102/curationis.v38i2.1503.
- Webb, S., Holford, J., Hodge, S., Milana, M., & Waller, R. (2019). Conceptualising lifelong learning for sustainable development and education 2030. <https://doi.org/10.1080/02601370.2019.1635353>
- Weinstein, C. E. And Meyer, D. K. (1991) Cognitive learning strategies and college teaching. *New Directions For Teaching And Learning*, 45 (Spring), 15-26. ISSN: ISSN-0271-0633

